

Mergel / Mergelgrave

Mange af de mere eller mindre tilgroede huller, som man ser i det Danske landskab, er et stykke menneskeskabt levn fra vore forfædres tid.

Men hvorfor gravede bønderne disse huller i deres marker, der var vel en mening med det.

Bønderne havde sikkert ved lidt af et tilfælde, fundet frem til, at der mange steder under muldlaget, gemte sig en værdifuld jordart. Ved at blande denne jordart, med den sure og kolde muld, kunne udbyttet af landbrugsafgrøder højnes betydeligt.

Det var især på de sure og kalkfattige jorder, denne specielle jordart havde sin virkning. Jordarten man havde fundet, var en meget kalkholdig jordart, man kaldte den for kalkmergel, eller bare mergel. Virkningen var, at når man spredte den ud på de sure og kalkfattige jorder, ændrede reaktionstallet sig i positiv retning.

Men der skulle virkelig ydes en indsats, for at grave det frem af jorden. Det var mandfolkearbejde der krævedes, at grave denne klæbrige jord frem, for senere at sprede den ud på markerne.

Hvis vi i dag kunne have fulgt denne arbejdsgang, ville vi se folk arbejde med skovle og spader, i dette tunge materiale. Man læssede det i såkaldte mergelkærre, forspændt en enkelt hest eller to. Det var absolut ikke nogen ufarlig arbejdsplads nede i disse mergelgrave. Der er også beretninger der fortæller om ulykker med døden til følge, med tab af både dyr og mennesker. Ulykkerne skete sandsynligvis i forbindelse med jordskred.

Den største periode i merglingens historie, fandt sted fra begyndelsen af 1800-tallet og frem til 1930`erne. Mange mindre gårde havde alle en mergelgrav og de større gårde havde en grav i hver mark.

Mergling er i dag et glemt kapitel. I 1920`erne fandt man ud af, at fremstille kunstgødning i forskellige former.

I dag kender alle benævnelsen N P K gødning, som består af Kvælstof, Fosfor og Kalium og findes i dag i både fast og i flydende form. Det hårde arbejde i mergelgravene var slut.

I dag fremstår mergelgravene som små fredfyldte oaser, til gavn for meget forskelligt vildt. Gravene er nu tilgroede på skrænterne med diverse buske, som slåen, hylde, tjørn og meget andet trævækst. Der har været mange flere mergelgrave end dem der er synlige i dag. Op gennem tiden er de blevet sløjffet med opfyld af forskellig art. Opfyld der i dag muligvis ikke kunne stå for en forureningstest.

I 1978 blev fredningsmyndighederne opmærksom på, hvad det var der var ved at ske, med disse menneskeskabte vandhuller. De tilbageblevne blev af myndighederne derfor vurderet, og de der fandtes bevaringsværdige blev registreret og fredet.

Der blev i 1800-tallet, etableret mergelselskaber flere steder i landet, i mange tilfældet havde de karakter af en industri. Hvor der virkelig fandtes materialer i store mængder, blev der anlagt jernbaneskiner med specielle vogne. Trækkraften kunne være et damplokomotiv. Mergelgraven ved Larixvej, har tidlige været brugt som vandingssted for kreaturer, for de der havde kreaturer på markerne nær graven.

Der findes også synlige levn fra mergeltiden, i vores lokalområde. Flere steder på Ristrups marker, er der fortsat synlige mergelhuller. På vestsiden af Ristrupvej er ikke mindre end tre mergelgrave. Mergelgraven for enden af Larixvej, lokaliteten ligger placeret 50 meter øst for Larixvej, er et af de synlige og fredede levn fra vore forfædres tid.

Mergelgraven Kobbeldam - hedder på Sabrowsk **Koweldam**, med hentydning til, at her på marken koblede hjorddrengen køerne sammen og trak dem til vanding ved Koweldam. - Myten fortæller, at der på bunden af Kobbeldam, står en mergelkærre med et hesteforspand, som aldrig blev reddet i land. Det har oprindeligt været en mergelgrav, en grav der har tilhørt Vistoftgården.